

י. ר.

לְסַפְּרֵי-הַיָּמִים שֶׁל הַרְצֵל

הרצל הוא עתה מקובל, מוסכם, לא כן היה בדורו. לא רק מחוץ לציוניות, כי גם בתוך המתנה רבו המפקקים. הציונים שבאו אל התנועה בהשפעתו חסידים היו לו. ואך קדם לו דור שבא מתוך חבת-ציון, מתוך אהד-העמיות, מתוך ציוניות בירנבויםית, דור שרבים מאנשיו נגשו לציוניות הקונרסאית בזהירות, בצעד מהסס. והרצל הרי חד-צדדי היה בציוניותו, פו ליטי. והיתה ציוניות מעשית, ישבנית, והיתה תרבותית ושאיפות של עבודת-הווה, והוא בא מן המערב והחומר האנושי הציוני ברובו הגדול ממזרח אירופה בא. היפלא אפוא כי חצצה תהום בינו ובין חלק של המתנה? וגם בו דבקה מחלת רוב המנהיגים, הרצון של שליט יחיד. הורחקו בעלי עצמיות ומפעל, וקורבו כופיי-גב ומחפשי-תועלתם הפרטית, וחסידים ישרים אבל חסרי-פרצוף. אין כל חדש, כידוע, תחת שמש העסקנות. ואחרי-כן צצו אונגדה והארציות. ושנת-חיי האחרונה העמיקה עוד את התהום. ופתאום בא המות. ונגלה כי העם לא היה עמנו, הפקפקנים. שבוע מותו היה לימי אָבֶל לאומי כאבלו של משה מונטיפיורי. ובא הצורך להכיר את האיש, לדעת לנכון מה היה לנו ולעצמו. ספריו עד אז לא שמשו מפתח לנשמתו, לא הניעה בהם לידי גלוי מלא. הפלימוניסטן הוינאי ואיש הסלונים חפה עליה, וגם בֶּאֱלֵטְנֵי-לֵנְדֵי נתגלתה רגע ונתכסתה. רק עם פרסומם של ספרי-הימים נהרס התיץ שהפריד בין רבים מאתנו ובינו. הִזָּר נהיה קרוב, והסתום נגלה.

ולא צריך להפריזו. כל אוטוביוגרפיה וספר-ימים אינם בעצם אלא מין של בלטרסטיקה (ולפרקים, או על-פי-רוב, חסרת העיקר, היסוד האמנותי, כמובן, לא במקרה שלפנינו). אין אדם יכול לראות את פרצופו מבלי לעמוד ליד המראָה; ולפני זכוכית זו אדם אוהב להתפנק ומתרפק הוא על ההעניָה, ויש שהזכוכית גם מגדילה. לא לחנם קרא ניתה לספרו „Dichtung, und Wahrheit“, ידע כי רניל אדם לערכב לתוך דברי עברו לא מעט מיסוד אנד-ת-חיינו. ולהיפך, הנה השחיר רוסו בנדויו את פרצוף עצמו עד לידי מפלצת. ודאי יש גם בספרו של הרצל פה ושם מן ה־Dichtung, אף כי במדה מעטה מאד. ולא את כל הערכותיו אנו מחויבים לקבל ולא בעינינו נראה הכל. אלא שמסכת-החיים המתגוללת לעינינו היא כליכך עשירה ורב-ת-ערך לנו ולאישיותו של הרצל, עד כי לעומתה נמונים הפרטים בצל.

תחילתה של מסכת זו היא כפריו, בימי דריפוס. בימי אינ-מוצא לנפש הרחיק הרצל ללכת עד הרצון לנתק את הקשר הנורדי של אומתו. לא למלט את נפשו, כי אם לעבור את הנשר יחד עם אומתו ולסתום את התהום המפרידה בין ישראל לעמיה הנצרות. אָה, הרנשת הבדידות הישראלית, המרכאה אותנו בכל רגע אי-מוצא, בכל שעת-נורל! הרנשת עם תלוש ומנותק, קרוב לגזע לא-גזע ויחיד ומובדל בדתו בין העמים. אמנם איננו יחידים בהרנשה קשה זו. יש רגש מעין זה גם להונגרי, לפיני לאלבני ואפילו ליוני. היה רגש קשה גם לתורכים באירופה, מה שנתגלה בשיחות הרצל ועברול חמיר. והרנשת העם הארמני האומלל, שגם נצרותו לא עמדה לו ביום-דין. ובכל-זאת אנו בודדים מכולם.

והנה הופיע לו המוצא. מדינת היהודים. את ארץ-ישראל קבל אחרי-כן, מידי אנשי מסורה לאומית הוא, בעצם, אמר לא להמשיך את החוש ולשוב לשוותו ממקום שנפסק, כי

אם לטוות חוש חדש. לכן היה לו המעבר לאונגדה פחות מרני מאשר לרבים שהלכו עמו לצד ההוא, ואפשרי – בשעה שלנו היה בלתי-אפשרי. הוא נשאר בחוץ. למרות המאמר, הקונגרס הבולאי (שגם אחריהם הרבה בשבח), למרות הכירו את היסוד המסורתי-לאומי של האומה, את יהדות-המזרח, בכל-זאת רק הכיר אותה. מכל היסודות השונים שהוא מטפל בהם בספריימיו, הרי החומר שבו אמר לבנות מעסיק אותו פחות מכל. האנטישמיות, שנאת העמים לנו, שמלאה את מחשבתו בתקופה הראשונה, כאילו חדלה מענין אותו. עתה מרניזים אותו עשירי ישראל. גם בפנותו אל העם לא ותר עליהם בלבנו. דבר הסוכנות היהודית רחף בעצם נגד עיניו. לא לחנם קרא ולפסון יורשו לאסיפת בריסל. הוא הרניש את צמצום כחות העם. בימי המלחמה נתנו האצילים לחם לממשלת-גרמניה, והאכר נהרג על כל סאת-דגן, ולכן פחדו כל-כך סוציאליסטי גרמניה מפני הפקעת קרקע האצילים. גם הרצון הכי טוב של קומן אנטי-פרוסות לא יציל. הצבור האקטיבי, המקריב – הנהו אך קומן; העם, ההמון מרגש רק ברנעי מהפכה או מלחמה. בנין ממושך הוא מעשה מעטים, מובחרים, עד שהוא נעשה לענין חיים ופרנסה. וכי לא הנריב הידוע יצר את חצי ישובנו החקלאי? ומה פלא אם גם פועלינו, המאמינים בעם, הנם חסידים לסוכנות?

מכצבך לא מעט בספר היסוד הביתי, המשפחתי, החמימות הישראלית הפטריארכלית-בעל-בתית: האהבה לאב, לאם, לילדים. משהו משמר, ביסמרכי, מורגש בו. לא כן ביחס לעבודה המדינית, שם אין דורות, שם הוא מתחיל, לסלי. זה בחר לו את הכושי שלו, את הפועל, המעמד הרביעי, ולכן הבינוהו. ששים שנה לפניו, בימי מהפכת צרפת, עשו אנשים קריירה בכושי של אן, באזרח במעמד השלישי. לא כן הרצל. הוא בחר כושי ממין חדש, את היהודי, וזאת לא תפסו גם הכי משכילים ביהודי המערב, וטובי הנוצרים, חוץ מקומן בעלי-נפש-זרמיון, הנירו

ראש. לרודף מאורעות היה האיש בעיניהם, וכה נראה לפרקים גם בעיני חבריו לעתון, אותו חברי-האנשים שלו מקדיש הוא כל כך עמודים בספרו. כוודד היה הוא בחוגו, יחיד בהרגשת מפעלו. העתון, כסיסו לפרנסה ולהשפעה, התנכר עד לזלזול לרעיונו ולמפעלו. האנשים הוקירוהו. אין לדון אותם רק על פי רנעי-המרורות של הרצל, נדונם על פי עבודת יום-יום עמו. לא רק התחבבות הפליטון שלו והקסם והתועלת של איש שיש לו מהלכים בין גדולים – הכריחום להתהלך עמו בזהירות ידועה. הם יכלו לומר עליו: מוסד הוא חזק מן הפרט. אלא שהיה בו מן ה-*enfant terrible*, [מעין זה שהיה אחרי-כך ב'בושינסקי, שגרם ליהודים ולנויים בעתונות הרוסית שעבד בה – צרות לא מעטות. אלא שברוסיה היתה יהדות אחרת]. והאדם בעל הקומה והפרצוף והעינים המופלאים משך. ונודה-נא: ליהודי *Neue Freie Presse* היה תמיד לב יהודי. במאורעות של 21-1920 בארץ ישראל וביחוד עתה הופיע עתון זה ביחסו אלינו ולמפעל בנינו באופן הנותן כבוד לו. ועלינו להבין את האנשים ההם. את הנולד לא ראו: עינם היתה יותר מדי ממשית, והם פחדו מהרצל – בימי לוֹאֶנְגֶר הירוע ועלית האנטישמיות, – גם בחור יהודים. ולכן רנו, התנהנו בקפדנות, עמדו על דעתם באכזריות עד כדי שמחה לאיד, ועליו שמרו. לא, אין פה ענין של עסק לבר.

ואך החלק הכי-חשוב של הספר הוא הפוליטי. הרצל היה לפרקים חלש דוקא במקצוע זה. מאמריו ב-*"Welt"*, בחתימת בנימין זאב – קלושים היו, ויש שעוררו גם לעג ואי-אמון עד לרוננו. מרמזים לנו רמזים, מספרים לנו עובדות ואחייב בורקנו עין לעתונות אירופית – לא דוכים ולא יער. ולא ידענו כי כך הוא מצבם של כל מתחילים בתנועה גדולה. וכי לא היתה העתונות האי-ליגלית של רוסיה המהפכנית קלתי-ערך בעינינו? וכי לא הראתה היא לנו את המאורעות באספקלריה מופרות

ועקומה? והסוף? ואיך מתיחסים לעתונות-הבורחים הרוסית של עכשיו ובכל זאת יש שהרצל מעורר בנו – עם כל ההערצה לעקשנותו ולנאמנותו, – גם מנוד-ראש, כי יחד עם הפרצופים הנפלאים של הנסיך היקר, פרידריך מבן, של הכהן הכלר, של אנשים שעזרו במקרים ידועים, (אילנבורג, ומכרי ועוד) אנו רואים, כי נסמך האיש בכל מיני משענות-קנים רצוצים, בכל מיני אנטוריסטים ורמאים. והנך מתפלא על חוסר תפיסתו של האיש הגדול ביחס להישוב הארץ ישראלי הקים, ביחס לערכו הפוליטי של זה. אָה, לו הקדיש האיש לישוב זה תשומת-לב ולו פעלו בעדו יורשו שבא אחריו ויתר הציונים הפוליטיים עד עכשו – כמה היינו עתה חזקים יותר גם במובן פוליטי!

ואחרי-כך – ספר יקר, גם בישרו, בתרבותיותו, בכשרון הַיָּד שכתבתו, בהומור הנחמד, באישיות המתנלה ומתכסה לרנעים בהעוויות-חן, ויקר גם במשיחותו, בזה שאפשר ללמוד ממנו, לחיוב ולשלילה. ושוב שנתן לנו בעברית. הקורא העברי היה תמיד עמוד התִּקְן של הציוניות, וביחוד עתה. לפני שנים לא נועזו להרים משאות כאלה ולהריקם לשפתנו (בימי ההשכלה נועזו, ואחרי-כן שנים רבות נתרשלנו). עתה הננו ננשים באומץ ובאמונה בכוחותינו. ארץ-ישראל הקטנה נלחה כוחות ורומות לאפשריות גדולות בדרך זו. והנה מונח לפני הספר בן ששת הכרכים, פרי עבודת אהבה ומסירות הן מצד התרנום והן מצד ההוצאה. ויש רצון לראות גם את יתר כתבי הרצל, לכל הפחות את מבחרם, בהוצאה יפה ומנוסה, לא רק את הציוניים לברי-ספר זה משמש מפתח גם להם. יש צורך להכירו ורצון לראות את השרשים, שמהם נדל הגזע האמיץ הזה. הינתנו לנו? דומה, הפעם אפשר להניד במובן הטוב: אצלנו – הכל אפשרי.